

חלק א

שאלה 1

א. מהקטע המובא ממכתבו של מנכ"ל רופאים לזכויות אדם עולים שלושה מכשולים עיקריים מולם הארגון ניצב אשר מאפיינים גם ארגונים לזכויות אדם אחרים: ניגוד אינטרסים מול המדינה, ותלות תקציבית במתנדבים ותרומות, והקושי לתחזק פעילות בימי שגרה ולא רק במצבי חירום. מכשולים אלו הם אינם ייחודים לרופאים לזכויות אדם, אם כי כפי שנאמר במכתב, וירוס הקורונה וכל התופעות הנלוות אל ההתמודדות איתו ללא ספק העמיקו והדגישו את הקשיים והפכו אותם לברורים הרבה יותר.

המכשול הראשון ולדעתי המשמעותי ביותר הוא ההתנגשות בין אינטרסים לאומיים של המדינה לבין מטרות של שמירת ואכיפת זכויות אדם. אחד הקשיים הבסיסיים בכל הנוגע לקיום ומשטר של זכויות אדם הוא שבסופו של דבר יכל משטר או מדינה מעמידים בראש סדר עדיפויותיהם את האינטרס הקיומי של הישרדות ואת השלמות הטריטוריאלית" (אברוני, 2011: 43). גביון (1994) מתייחסת גם היא לכך, היא מראה כיצד במקרה הישראלי עצם הגדרתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית מביא לפגיעה בזכויות אדם בעיקר של האוכלוסייה הלא יהודית. היא טוענת גם שפגיעה זו מטושטשת באמצעות צרכים ביטחוניים. בקטע, ניגוד אינטרסים שאברוני וגביון מדברים עליו מובע באופן ישיר: "גופים שלא שאינם אמורים להתערב בתחום בריאות הציבור - השב"כ והצבא - קיבלו קדימות בקרב מקבלי החלטות על פני אנשי מקצוע מתחום בריאות הציבור. אלו תהליכים מדאיגים וערוב מסוכן". כאמור, הקורונה רק הדגישה את הקונפליקט בין עקרונות של בטחון המדינה ודאגה לרווחת האזרחים שלה לבין שמירה על ערכים אוניברסליים של זכויות אדם ודאגה למיעוטים ואוכלוסיות חלשות אחרות. גם בימים רגילים השמירה על זכויות הפלסטינים ומבקשי המקלט נמצאת בעדיפות משנית אם בכלל בהשוואה לאינטרסים ביטחוניים בעיקר, אך גם פוליטיים, של ישראל.

בכל הנוגע לפלסטינים, אברוני מציין במפורש שיהדילמה היסודית הגלומה במציאות הישראלית-שמירה על ערכים דמוקרטיים וזכויות אדם מול נסיבות ביטחוניות סבוכות של מלחמה וטרור מתאבדים" (אברוני, 2011: 206). בנוגע למבקשי המקלט, זוהי גם סוגיה סבוכה המבטאת קונפליקט יסודי בין שמירה על זכויותיהם לבין הפגיעה בזכויות של אזרחים ישראלים שנטען שנגרמת בגלל מתן זכויות למבקשי מקלט. ההתמודדות עם הקורונה חידדה את הניגוד בין אינטרסים לאומיים לשמירת זכויות של מיעוטים וקבוצות בשולי החברה. ההתמודדות עם המחלה נתפסת כמצריכה נקיטת פעולות קיצוניות על מנת לשמור על האוכלוסייה הישראלית שנמצאת באיום חדש וקיצוני. במקרה שכזה, הסכנה הגדולה ביותר עבור ארגוני זכויות האדם היא שהפגיעה בזכויות אדם של אותן אוכלוסיות לא רק שנדחקת עוד יותר לשוליים, אלא היא נתקבלת על ידי הציבור הרחב בהבנה גדולה יותר ואולי אף בתמיכה.

המכשול השני הוא התלות וההסתמכות של ארגונים כמו רופאים לזכויות אדם על מתנדבים ותרומות. מאפיין זה של ארגונים לזכויות אדם הוא יתרון וחסרון במקביל. יתרון, כי חוסר ההסתמכות על תקציבים מדינתיים מאפשרת לארגונים לשמור על עצמאיות ואי פוליטיות. חסרון, כי התוצאה היא חוסר יציבות וחוסר וודאות לעתיד. בקטע מהמכתב של המנכ"ל מוזכר בפירוש הצורך של "לגייס משאבים, ומהר". כלומר ניתן להניח שכמו ארגונים חברתיים אחרים היקף התרומות שהארגון קטן מסיבות של משבר כלכלי וירידה ביכולת של אנשים לתרום. בהקשר זה שוב צריך לציין שהארגון מסייע לאוכלוסיות שנחשבות לפגיעות ביותר בחברה הישראלית (אסירים, פלסטינים ומבקשי מקלט) שגם ככה הפגיעה בזכויות שלהן באופן טבעי מקבלת תשומת לב ציבורית מועטה ולכן ניתן להניח גם משאבים מצומצמים. על א שעל פי המכתב נראה שהארגון כן הצליח לגייס מימון מספיק מהציבור הישראלי, עצם קיומו של המכתב והתוכן בו (נראה שהפנייה היא אל הציבור: "האמון שלכם בנו חשוב לנו מאד, ואנחנו מלאי

שאלה 3

ארה"ב נתפסת כגורם מוביל בכל הקשור לקידום נושא זכויות האדם בעולם. על פי אברוני (2011) עקרונות של זכויות אדם עומדים בבסיס הגדרתה של ארה"ב כמדינה, כלומר עצם הקמתה היא באופן מסוים ביטוי ואימוץ מוחלט של זכויות אדם. אברוני למעשה טוען שהדבר שמאחד את ארה"ב כמדינה ועומד בסיס הזהות הלאומית שלה הוא קיומן של זכויות אדם ואלו הן ההצדקה המרכזית לכך שארה"ב בכלל הוקמה. גם עבור Forsythe (2000) התפיסה העצמית של ארה"ב כמדינת זכויות אדם היא מרכיב משמעותי בזהות של המדינה והאופן בו היא רואה עצמה. עם זאת, על אף ש"ארצות הברית נותרה כפי שהייתה מאז היוסדה- מבצרה של החירות" (אברוני, 2011 : 170), הטענה היא שלעיתים קרובות ובמהלך תקופות מסוימות ההצהרות בנוגע שמירה על זכויות אדם שימשו כמס שפתיים בלבד ללא תמיכה בשטח, ושניתן לזהות תקופות שלמות בהן המדיניות של ארה"ב הן במדיניות פנים והן במדיניות חוץ ביטאו עקרונות אחרים שבאו על חשבון אותה תפיסה של זכויות אדם כעקרון הבסיסי והמרכזי (Forsythe, 2000). כלומר בבחינת של המדיניות של ארה"ב בנוגע לזכויות אדם לאורך השנים ניתן לזהות חוסר עקביות ומגמות סותרות.

בנוגע למדיניות חוץ, אברוני מראה בסקירה של מדיניות החוץ של ארה"ב לאורך 200 שנה האחרונות שהיא נעה בין שני קטבים: אידיאליסטי וריאליסטי. הגישה הריאליסטית שמה את זכויות האדם בעדיפות משנית ומדגישה את האינטרסים הלאומיים של ארה"ב. על פי גישה זו זכויות האדם הן עדיין חשוב ומרכזי עבור ארה"ב ויש לפעול לקידומן גם במדינות אחרות אך לא על חשבון האינטרסים שלה וללא סיכונים מיותרים או השקעת משאבים שעלולה להיות יותר מדי. בבסיס הגישה ישנה תפיסה שהחזון של יישום ואכיפה של זכויות אדם בכל העולם הוא לא ריאלי ולא יכול להתקיים במציאות. ניתן לומר שהגישה היא "לבחור בצורה נכונה את הקרבות שאפשר וניתן לנצח בהם" ושצריך להביא בחשבון את האינטרסים של ארה"ב גם בתחומים אחרים, כלומר ההסתכלות צריכה להיות כוללת ולא רק בבחינה צרה של זכויות אדם. להבדיל, ישנן תקופות בהן ניתן לזהות מדיניות שנבעה מתפיסה אידיאליסטית על פיה על ארה"ב מוטלת החובה לפעול במקרים של הפרת זכויות אדם ללא תלות באינטרסים אחרים. Forsyth (2000) מייצג את אותה גישה ביקורתית על פיה בראייה כוללת המדיניות של ארה"ב אינה עקבית. כלומר הטענה היא שגם בתקופות בהן הגישה האידיאליסטית הייתה דומיננטית יותר, למעשה מדיניות החוץ של ארה"ב הושפעה מאינטרסים כלכליים ופוליטיים. לצד המעורבות הגדולה של ארה"ב והובלה של יוזמות ופעולות רבות, בין אם אזוריות או במסגרת של האו"ם, במקרים רבים ארה"ב תמכה או שיתפה פעולה עם משטרים שאר פגעו באופן עקבי ובולט בזכויות אדם. במרבית המקרים ארה"ב כמדינה נמנעה מלשלם גם מחיר צנוע על מנת לקדם